

## ЛИЧНОСТНИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА СУБЕКТИВНОТО УСЕЩАНЕ ЗА КАРИЕРЕН УСПЕХ ПРИ УЧИТЕЛИ

Д-р Сезгин Бекир, проф. д-р Ергюл Таир  
*Българска академия на науките*

**Резюме.** Настоящата статия представя резултати от изследване на влиянието на егo състоянията, самооценката и житейските позиции върху субективното усещане за кариерен успех на учителите. Извадката включва 324 учители на възраст от 24 до 65 години. Получените резултати представят предпочитания към егo състоянията Обгрижващ Родител и Възрастен и към житейската позиция „Аз съм добър, другите – също“, които се проявяват чрез характеристики като привързаност, дружелюбност, аналитичност и отдаденост на другите. Равнището на самооценка е по-скоро средно, което свидетелства за формирано позитивно отношение към себе си и удовлетвореност от кариерата. Егo състоянията Естествено Дете, Обгрижващ Родител, Адаптирано Дете, самооценката и житейските позиции „Аз съм добър, другите – също“ и „Аз не съм добър, другите също не са“ имат значимо влияние върху субективното усещане за кариерен успех. Личностни характеристиките като емпатичност, загриженост за другите и насърчаването на развитието водят до усещането за успех в кариерата. Получените резултати са приложими за реализиране на програми за повишаване компетентността на учителите, които не само ще увеличат усещането им за кариерен успех, но ще имат положителен ефект върху качеството на образователния процес.

**Ключови думи:** личност; транзакционен анализ; самооценка; кариерен успех

### Въведение

Развитието на педагогическите кадри е сред приоритетите в областта на образованието и има за цел усъвършенстване компетентностите на учителите, както и повишаване качеството на учебния процес (Закон за предучилищното и училищното образование). Осигуряването на възможности за кариерно развитие е важна предпоставка за мотивиране и задържане особено на младите учители в училище. В политиките на национално ниво акцентът е върху обективните фактори в кариерното развитие, като повишаване в длъжност,

квалификационни кредити, придобита професионалноквалификационна степен, заплащане според резултатите от атестирането, мобилност и др. (напр. Национална стратегия за развитие на педагогическите кадри 2014 – 2020 година). Изследвания в областта на образованието обаче показват, че важни предиктори за удовлетвореността от кариерата при учителите са и субективни фактори, като важност и значимост на работата, възможност за използване на личните умения и получаване на признание за постигнатите резултати (Conley, Bas-Isaac & Brandon 1998). Предполага се, че типичните обективни критерии за успех в кариерата са трудно приложими в образователния контекст, въпреки това проучванията на субективния кариерен успех при учителите са сравнително малко (Gubler et al. 2019). Съвременните изисквания за качествено образование включват и планиране на кариерното развитие на педагогическите специалисти, поради което е важно да бъдат изследвани личностните характеристики, определящи субективното усещане за кариерен успех при учителите.

### **Личност и субективен кариерен успех при учители**

Взаимодействието на личностните характеристики, удовлетвореността от работата и кариерния успех привличат интереса на изследователите през последните десетилетия (Judge, Heller & Mount 2002). Реализацията на интересите и аспирациите на личността се отнасят до психологичното значение на труда (Ilieva 1998), а субективната му значимост определя чувството за психично благополучие и преживяването на успех (Tair 2020). Успехът в кариерата се оценява според постиженията в професионалния живот и най-общо се разделя на обективен и субективен. Обективният кариерен успех включва наблюдаеми и лесни за оценяване характеристики, като заплата, длъжност, престиж и привилегии, докато субективният кариерен успех е свързан с емоционалните реакции и оценката на личността за собствената кариера (напр. Neslin 2005). За целите на настоящото изследване субективното усещане за кариерен успех се измерва чрез характеристиките: признаване от другите, автентичност, личен живот, растеж и развитие и удовлетворение от кариерата (за подр. виж Shockley et al. 2015). Съвременните изследвания на личностните детерминанти на субективния кариерен успех са насочени предимно към проучване на връзките между личностните черти от модела на „големите пет“, професионалното изпълнение и удовлетвореността от труда. Резултатите от изследванията са противоречиви, но в по-голямата си част доказват, че личностните черти екстраверсия, съзнателност и емоционална стабилност съдействат за повишаване на удовлетвореността от кариерата, докато чертата невротизъм води до нейното понижаване (Karabelyova 2015; Tair 2020; Judge & Kammeyer-Mueller 2007). В достъпната ни литература открихме малко проучвания, свързани с изследване на връзката личностни черти – субективен

кариерен успех при учители. Установено е например, че съзнателността, екстраверсията и отвореността към нов опит оказват позитивно влияние върху субективния кариерен успех, удовлетвореността от работата и постигането на професионалните цели при учителите, докато чертата невротизъм влияе негативно и понижава усещането за кариерен успех (Smidt et al. 2017; Rusbadrol, Mahmud & Arif 2015; Abele 2011). Следователно характеристики като общителност, креативност, точност и иновативност повишават удовлетвореността на учителите от собствената кариера, докато възприетият стрес, напрежението и тревожността намаляват усещането за постигнат успех.

В настоящото изследване личностните характеристики се проучват чрез конструктите, предложени в транзакционния анализ, който описва структурата на личността чрез его състоянията Родител, Възрастен и Дете, представляващи съгласувана система от емоции, мисли и поведения (Berne 1957). Наблюдаемият външен аспект на поведението на личността се представя чрез модел, който включва пет функционални его състояния: Възрастен, Нормативен Родител, Обгрижващ Родител, Адаптирано Дете и Естествено Дете (Нау 1996). Възрастният се свързва с рационалния и логичния аспект, Нормативният Родител включва структуриращия и критичен аспект, докато Обгрижващият Родител се свързва със способността за полагане на грижи и насърчаване. Емоционалността и спонтанността са функция на Естественото Дете, докато Адаптираното Дете включва подчиненост и съобразяване с изискванията на другите. В наши изследвания за влиянието на его състоянията върху кариерния успех се установи, че его състоянията Възрастен и Естествено Дете имат значим ефект и съдействат за повишаване на субективното усещане за кариерен успех при инженери и архитекти, финансисти, здравни работници и административни специалисти (Bekir & Tair 2019). Резултатите от достъпните ни проучвания за изразеността на его състоянията при учители показват, че при тях водещи са его състоянията Възрастен и Обгрижващ родител (Baldwin et al. 1986; Dolliver & Mixon 1977).

Взаимоотношенията и нагласата към себе си и външния свят, описани с конструкта „житейска позиция“ в теорията на транзакционния анализ, имат значима роля в поведението на личността. Житейската позиция е сравнително стабилна личностна структура и е резултат от решенията през ранното детство (Brecard & Hawkes 2015). Приемат се четири базисни позиции: „Аз съм добър, другите – също“, „Аз не съм добър, а другите са“, „Аз съм добър, а другите не са“ и „Аз не съм добър, другите също не са“. Позицията „Аз съм добър, другите – също“ се свързва с общителност, емпатийност и изграден добър образ за себе си и другите. Житейската позиция „Аз съм добър, а другите не са“ е свързана с подчертаване на собствената важност и обезценяване на другите, докато позицията „Аз не съм добър, а другите са“ включва преживяване на чувство за непълноценност и трудна адаптация към среда-

та. Житейската позиция „Аз не съм добър, другите също не са“ се отнася до изградена негативната представа за себе си и за другите. Резултати от наши изследвания показват, че житейската позиция „Аз съм добър, другите – също“ съдейства за повишаване на субективното усещане за кариерен успех, докато позициите „Аз не съм добър, а другите са“ и „Аз не съм добър, другите също не са“ слабо понижават удовлетвореността от успеха в кариерата (за подр. виж. Bekir 2019). Резултатите от достъпните ни изследвания показват, че житейската позиция „Аз съм добър, а другите не са“ има положителен ефект и съдейства за повишаване на удовлетвореността от професията при учителите (Weissenburger, Fine & Poggio 1982).

Освен житейската позиция самооценката също определя начина, по който личността възприема себе си и другите. Самооценката е една от основните личностни характеристики, съпоставима със стабилността, наблюдавана при личностните черти (Harter 2015), и изразява обобщената позитивна или негативна оценка на представата за собствената личност (Dilova, Papazova & Koralov 2017; Rosenberg, Schooler, Schoenbach & Rosenberg 1995). Установено е например, че лица с по-висока самооценка са по-позитивни, вземат по-адекватни и успешни житейски решения и споделят за по-високи равнища на професионално удовлетворение и успех (Piriaei & Goodarzi 2019). Смята се, че самооценката е част от източниците на удовлетвореност от работата при учителите и има положително влияние върху изпълнението на работата.

Направеният теоретичен обзор ни дава основание да предположим, че разглежданите личностни характеристики его състояния, житейски позиции и самооценка ще оказват значимо влияние върху субективното усещане за кариерен успех при учителите.

### **Цел, задачи и хипотези на изследването**

**Целта** на настоящото изследване е да проучи влиянието на функционалните его състояния, житейските позиции и самооценката върху субективното усещане за кариерен успех при учители.

За осъществяване целта на изследването се поставят следните изследователски **задачи**.

1. Установяване изразеността на изследваните личностни характеристики и равнището на самооценка при изследваните лица.

2. Проследяване на връзките между его състояния, житейски позиции, самооценка и субективно усещане за кариерен успех при изследваните учители.

3. Проучване влиянието на его състоянията, самооценката и житейските позиции върху субективното усещане за кариерен успех на учителите.

### **Хипотези на изследването**

Въз основа на направения теоретичен обзор издигаме следните конкретни хипотези.

При изследваните учители ще доминират ето състоянията Възрастен, Обгрижващ Родител и житейската позиция „Аз съм добър, другите – също“, като допускаме средни равнище на самооценка при учителите.

Очакваме позитивни връзки между ето състоянията Обгрижващ Родител, Възрастен, Естествено Дете и субективен кариерен успех и негативни връзки между ето състоянията Нормативния Родител, Адаптираното Дете и субективно усещане за кариерен успех. Допускаме също така житейските позиции „Аз съм добър, другите – също“, „Аз съм добър, а другите не са“ и самооценката да имат позитивни връзки, а житейските позиции „Аз не съм добър, а другите са“ и „Аз не съм добър, другите също не са“ да имат негативни връзки със субективното усещане за кариерен успех.

Очакваме ето състоянията Обгрижващ Родител и Възрастен, житейската позиция „Аз съм добър, другите – също“ и самооценката да са значими предиктори за субективното усещане за кариерен успех при изследваните учители.

### **Методика на изследването**

**Изследвани лица.** Изследването е проведено в периода юни – октомври 2020 г. сред 324 учители от професионални гимназии, средни и основни училища на възраст от 24 до 65 години. Разпределението на извадката по пол е неравномерно, като преобладават жените (83,1% от изследваните учители).

### **Инструментарий на изследването**

1) Самооценъчен въпросник за изследване на функционалните ето състояния (Нау 1996), адаптиран за български условия (за подр. виж Bekir & Taır 2019). Методиката съдържа 25 твърдения, които се оценяват с помощта на 5-степенна Ликертова скала. Проверката за надеждността на въпросника чрез алфа на Кронбах представя, че коефициентът за надеждност на отделните скали варира от 0,80 до 0,60 и свидетелства за напълно приемлива за целите на изследването вътрешна съгласуваност на айтемите.

2) Самооценъчен въпросник за изследване на житейските позиции, разработен от Бекир и Таир (за подр. виж Bekir 2019), съдържащ 28 изрази – прилагателни или деепричастия, които се оценяват с помощта на 5-степенна Ликертова скала. Полученият коефициент за надеждност  $\alpha$  на Кронбах на отделните скали варира от 0,80 до 0,60 и свидетелства за приемливи психометрични характеристики и вътрешна консистентност на айтемите.

3) Скала за самооценка на Розенберг, стандартизиран и адаптиран за български условия (за подр. виж Dilova et al. 2017). Самооценъчният въпросник включва 10 твърдения, които се оценяват с помощта на 4-степенна Ликертова скала. Коефициентът за надеждност на скалата, измерен чрез алфа на Кронбах, е на стойност 0,80 и свидетелства за напълно приемлива за целите на изследването вътрешна съгласуваност на айтемите.

4) Самооценъчен въпросник за изследване на субективното усещане за кариерен успех (Shockley et al. 2015), адаптиран за български условия (за подр. виж Bekir & Tair 2019). Въпросникът съдържа 15 айтема, които се оценяват с помощта на 5-степенна Ликертова скала. Проверката за надеждността на въпросника чрез алфа на Кронбах представя, че коефициентът за надеждност на отделните скали варира от 0,90 до 0,70 и свидетелства за много добра вътрешна съгласуваност на айтемите за целите на нашето изследване.

### Резултати и обсъждане

Представените на табл. 1 стойности от описателната статистика на изследваните личностни характеристики показват, че водещи при учителите са его състоянията Обгрижващ Родител и Възрастен, следвани от его състоянията Естествено Дете и Адаптирано Дете, а най-слабо е изразено его състоянието Нормативен Родител.

**Таблица 1.** Описателна статистика на его състоянията, себеоценката, житейските позиции и субективното усещане за кариерен успех

| Променлива                            | N   | Min   | Max   | Mdn   | Mean  | SD   |
|---------------------------------------|-----|-------|-------|-------|-------|------|
| Нормативен Родител                    | 324 | 5,00  | 25,00 | 14,00 | 13,56 | 3,85 |
| Обгрижващ Родител                     | 324 | 11,00 | 25,00 | 21,00 | 20,98 | 2,75 |
| Възрастен                             | 324 | 12,00 | 25,00 | 20,00 | 20,05 | 2,98 |
| Адаптирано Дете                       | 324 | 6,00  | 25,00 | 17,00 | 16,98 | 3,75 |
| Естествено Дете                       | 324 | 9,00  | 25,00 | 18,00 | 18,18 | 2,94 |
| Себеоценка                            | 324 | 13,00 | 40,00 | 33,00 | 33,08 | 4,58 |
| „Аз съм добър, другите – също“        | 297 | 13,00 | 30,00 | 27,00 | 26,22 | 3,14 |
| „Аз не съм добър, а другите са“       | 297 | 6,00  | 25,00 | 15,00 | 14,74 | 3,71 |
| „Аз съм добър, а другите не са“       | 297 | 6,00  | 23,00 | 13,00 | 12,91 | 3,53 |
| „Аз не съм добър, другите също не са“ | 297 | 6,00  | 26,00 | 11,00 | 11,52 | 3,95 |
| Субективно усещане за кариерен успех  | 314 | 33,00 | 75,00 | 62,00 | 61,26 | 8,03 |

Водеща е житейската позиция „Аз съм добър, другите – също“, докато останалите три позиции са значително по-слабо изразени. За целите на изследването въз основа на средната стойност и стандартното отклонение приемаме резултат между 28 т. и 38 т. (71 % от извадката) за наличие на средно равнище на себеоценка. Получените резултати потвърждават издигнатата първа хипотеза за доминиране на его състоянията Обгрижващ Родител, Възрастен и житейската позиция „Аз съм добър, другите – също“, както и очакването ни за наличие на средно равнище на себеоценка при изследваните учители. Резултатите свидетелстват, че учителите изразяват характеристики като съпричастност, дружелюбност, отговорност, умело боравене с информация, логичност,

аналитичност и отдаденост на другите. Също така те са склонни да проявяват креативност, любопитство, спонтанност и склонност към търсене на бързи решения, следване на правилата и съобразяване с поставените граници в своите взаимоотношения. Установеното средно равнище на самооценка при по-голямата част от учителите свидетелства за формирано позитивно отношение към себе си, активност във взаимоотношенията, устойчивост и по-лесно справяне със ситуации на напрежение. Получените резултати са съпоставими с резултатите от други изследвания с учители (Smidt et al. 2017; Abele 2011).

На таблица 2 са представени резултатите от проведения корелационен анализ за връзките между изследваните променливи. Налице са умерени позитивни връзки между самооценката, егo състоянията Естествено Дете, Възрастен, Обгрижващ Родител, житейските позиции „Аз съм добър, другите – също“ и „Аз не съм добър, другите също не са“ със субективното усещане за кариерен успех. Установи се слаба позитивна връзка между егo състоянието Адаптирано Дете и слаба негативна връзка между житейската позиция „Аз съм добър, а другите не са“ със субективното усещане за кариерен успех.

**Таблица 2.** Връзки между егo състояния, самооценка и житейски позиции и субективното усещане за кариерен успех (N=324)

|             | НР      | ОР            | В             | АД            | ЕД            | СО            | ЖП1           | ЖП2           | ЖП3      | ЖП4            |
|-------------|---------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|----------|----------------|
| <b>СУКУ</b> | $r=.03$ | $r=.46^{***}$ | $r=.36^{***}$ | $r=.20^{***}$ | $r=.55^{***}$ | $r=.58^{***}$ | $r=.52^{***}$ | $r=-.15^{**}$ | $r=-.05$ | $r=-.43^{***}$ |

\*\*\*  $p \leq .001$  \*\*  $p \leq .01$ ; ( $r$  – корелационен коефициент на Пийрсън; СУКУ – субективно усещане за кариерен успех; НР – Нормативен Родител; ОР – Обгрижващ Родител; В – Възрастен; АД – Адаптирано Дете; ЕД – Естествено Дете; СО – самооценка, ЖП1 – „Аз съм добър, другите – също“; ЖП2 – „Аз съм добър, а другите не са“; ЖП3 – „Аз не съм добър, а другите са“; ЖП4 – „Аз не съм добър, другите също не са“).

Получените резултати потвърждават частично издигнатата втора хипотеза и ни дават основание да приемем, че изградената стабилна представа за собствения Аз-образ, характеристики като любопитство, асертивност и стремеж към постигане на успехи имат позитивна връзка със субективното усещане за кариерен успех и удовлетвореността от постигнатите професионални резултати. Също така характеристики като състрадателност, загриженост за другите, приспособимост към средата и насърчаване на развитието са позитивно свързани с усещането за успех в кариерата, докато чувството на непълноценност, трудната адаптация, както и изградената негативна оценка за собствените способности имат негативна връзка с усещането за успех и преживяването на удовлетвореност от кариерата при изследваните учители. Получените резултати са консистентни с ре-

зултати на други автори и по-ранни наши изследвания (Bekir & Tair 2019; Weissenburger, Fine & Poggio 1982).

За проследяване на съвместното влияние на его състоянията, самооценката и житейските позиции върху субективното усещане за кариерен успех при изследваните учители е проведен линеен регресионен анализ, резултатите от който са представени на таблица 3. От анализа са изключени его състоянието Нормативен Родител и житейската позиция „Аз не съм добър, а другите са“, които не представят значими връзки със субективното усещане за кариерен успех при корелационния анализ. Резултатите свидетелстват за наличие на значим ефект на изследваните личностни характеристики върху субективното усещане за кариерен успех на учителите, обяснявайки 53% от вариациите. Най-значимо влияние има самооценката ( $\beta=.31$ ;  $p=.000$ ), която съдейства за умерено повишаване на субективното усещане за кариерен успех при учителите. На следващо място слаб, но значим ефект имат его състоянията Естествено Дете ( $\beta=.27$ ;  $p=.000$ ) и Обгрижващ Родител ( $\beta=.15$ ;  $p=.006$ ), които също съдействат слабо за повишаване на субективното усещане за кариерен успех. Житейската позиция „Аз не съм добър, другите също не са“ ( $\beta= -.14$ ;  $p=.01$ ) слабо понижава усещането за кариерния успех, докато позицията „Аз съм добър, другите – също“ ( $\beta=.12$ ;  $p=.03$ ) повишава удовлетвореността от постигнатия успех, но ефектът е слаб. Его състоянието Адаптирано Дете ( $\beta=.12$ ;  $p=.01$ ) съдейства също слабо за повишаване на субективното усещане за кариерен успех при изследваните учители.

**Таблица 3.** Резултати от линеен регресионен анализ за предиктивната роля на его състояния, житейски позиции и самооценка върху субективното усещане за кариерен успех (N=288)

| Променливи                            | Стандартизиран регресионен коефициент ( $\beta$ ) |
|---------------------------------------|---------------------------------------------------|
| Обгрижващ Родител                     | ,148**                                            |
| Възрастен                             | ,020                                              |
| Адаптирано Дете                       | ,118*                                             |
| Естествено Дете                       | ,265***                                           |
| Самооценка                            | ,312***                                           |
| „Аз съм добър, другите – също“        | ,120*                                             |
| „Аз не съм добър, а другите са“       | ,022                                              |
| „Аз не съм добър, другите също не са“ | -,139*                                            |
| R2                                    | 0.53                                              |
| F                                     | 39.32***                                          |
| Df                                    | 8                                                 |

\*\*\*  $p \leq 0.001$ , \*\*  $p \leq 0.01$ , \*  $p \leq 0.05$

Получените резултати ни дават основание да обобщим, че позитивната оценка за себе си и увереността в собствените способности, наличието на личностни характеристики като асертивност, спонтанност, ангажираност с решаването на проблеми, както и преживяване на положителни емоции съдействат за повишаване на субективното усещане за успех в кариерата. Можем да кажем, че възприемането на постигнатия успех се свързва с характеристики като себеприемане и приемане на другите, умения за ефективна комуникация, адаптивност към средата, съобразяване с изискванията и потребностите на другите. В същото време, самокритичността и високите изисквания към себе си, негативната оценка за собствените способности и възможности за справяне, пасивното поведение и отрицателни нагласи към другите водят до намаляване на усещането за кариерен успех при учителите. Важно е да се отбележи, че личностните характеристики обясняват само около половината от вариациите в субективното усещане за кариерен успех. Вероятно други фактори като заплата, повишение и социални придобивки също имат значимо влияние, което би могло да бъде проследено в бъдещи изследвания.

### **Заключение**

Съвременните тенденции за управление на кариерата на учителите изискват от тях не само наличие на педагогически компетентности (знания и умения), но и активното им участие в планирането на професионалното развитие. В процеса на кариерното развитие е важно да се идентифицират индивидуалните потребности и да се постигне съгласуваност между личностните характеристики на педагогическите специалисти и изискванията на образователните институции. Резултатите от настоящото изследване показват, че самооценката, егo състоянията Естествено Дете, Обгрижващ Родител и Адаптирано Дете и житейската позиция „Аз съм добър, другите – също“ влияят положително върху субективното усещане за кариерен успех на учителите, докато житейската позиция „Аз не съм добър, другите също не са“ има негативен ефект. Следователно характеристики като увереност, самообладание, спонтанност, енергичност, честност, креативност, отстояване на граници и продуктивност са предпоставка за повишаване на удовлетвореността от работата и позитивно преживяване на постигнатия успех.

Въпреки ограничения си характер резултатите от настоящото изследване са консистентни с други проучвания на личностните детерминанти на субективното усещане за кариерен успех при учители (Smidt et al. 2017; Abele 2011; Weissenburger, Fine & Poggio 1982; Dolliver & Mixon 1977). Бъдещите изследвания могат да се фокусират върху проучване влиянието на други значими индивидуални и професионални характеристики (напр. пол, възраст, вид училище), както и да се задълбочи проучването на опосредстващата роля на личностните характеристики върху кариерния успех на учителите. Получените

результати са приложими за реализиране на програми, свързани с подобряване на професионалните постижения на педагогическите специалисти, което би повлияло позитивно върху усещането за кариерен успех и взаимоотношенията учител, родител и ученик. Развитието на личните умения за подкрепа, насърчаване, спонтанност и изразяване на емоции в съответствие с изискванията на образователните институции би могло да повиши удовлетвореността и мотивацията за работа на учителите, което, от своя страна, да доведе до подобряване качеството на образователния процес.

**Благодарности.** Тази статия е подкрепена от Министерството на образованието и науката на Република България чрез Националната програма „Млади учени и постдокторанти“, одобрена с Решение на Министерски съвет № 577 от 17 август 2018 г.

## ЛИТЕРАТУРА

- Бекир, С. 2019. *Его състояния и житейски позиции в професионалната реализация на личността. Дисертационен труд*, София, Институт за изследване на населението и човека – БАН.
- Брекар, Ф., Окс, Л. 2015. *Голяма книга за транзакционния анализ*. София: ARS.
- Дилова, М., Папазова, Е., Коралов, М. 2017. Българска стандартизация на скалата за самооценка на Морис Розенберг. *Psychological Thought*, **10**(1), 124 – 137. doi: 10.5964/psyc.v10i1.211.
- Илиева, С. 1998. *Привързаност към организацията. Психологически анализ*. София, Албатрос.
- Карабельова, С. 2015. *Избор на кариера*. София, Класика и стил.
- Таир, Е. 2020. *Личност и трудово поведение*. София, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“.
- Abele, A.E. 2011. Prädiktoren des Berufserfolgs von Lehrkräften. Befunde der Langzeitstudie MATHE. *Zeitschrift für Pädagogik*, **57**(5), 674 – 694.
- Baldwin, B. R., Carney, K., Duvall, D., Goldin, A. & Morris, T. 1986. Ego State Dominance and Occupational Role Selection. *Transactional Analysis Journal*, **16**(1), 50 – 56
- Bekir, S. & Tair, E., 2019. The role of the ego states for subjective career success in different occupations. *Psychological Research*. **22**(3), 799–814. ISSN 0205-0617 (Print) ISSN 2367-9174 (Online).
- Berne, E. 1957. Ego States in Psychotherapy, *American journal of psychotherapy*, **11**(2), 293 – 309.
- Conley, S., Bas-Isaac, E. & Brandon, J. 1998. What matters to whom: predictors of teacher satisfaction in a career development plan. *Journal*

- of *Personnel Evaluation in Education*, **11**, 299 – 322.
- Dolliver, R. & Mixon, R., 1977. Classifying occupations with ego states. *Transactional Analysis Journal*, **7**(2), 170 – 175.
- Gubler, M., Eggenhofer-Rehart, P., Andresen, M., Mandel, D., Mayrhofer, W., Lehmann, P., Schleicher, N.E. & Schramm, F. 2019. Are teachers 'same same but different'? – The meaning of career success across occupations, *Teacher Development*, doi:10.1080/13664530.2019.1691643.
- Harter, S. 2015. Self-Development in Childhood and Adolescence. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition, **21**, 492 – 497. doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.23019-5.
- Hay, J. 1996. *Transactional analysis for trainers*. Hertford: Sherwood Publishing
- Heslin, P. 2005. Conceptualizing and evaluating career success. *Journal of Organizational Behavior*, **26**, 113 – 136.
- Judge, T. A., Heller, D. & Mount, M. K. 2002. Five-factor model of personality and job satisfaction: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, **87**, 530 – 541
- Judge, T.A., Kammeyer-Mueller, J.D., 2007. *Personality and Career Success*. In M. Peiperl & H. Gunz (Eds.), *Handbook of Career Studies*, (pp. 59-78). Thousand Oaks, CA: Sage
- Piriaei, M. & Goodarzi, K. 2019. Prediction of the job performance of teachers based on personality traits, self-esteem and anger. *Journal of Advanced Pharmacy Education & Research*, **9**(2), 47 – 57.
- Rosenberg, M., Schooler, C., Schoenbach, C. & Rosenberg, F. 1995. Global Self-Esteem and Specific Self-Esteem: Different Concepts, Different Outcomes. *American Sociological Review*, **60**(1), 141 – 156.
- Rusbadrol, N.B., Mahmud, N. & Mohd Arif, L.S. 2015. Association between Personality Traits and Job Performance among Secondary School Teachers. *International Academic Research Journal of Social Science*, **1**(2), 1 – 6.
- Shockley, K.M., Ureksoy, H., Rodopman, O.B., Poteat, L.F. & Dullaghan, T.R., 2015. Development of a new scale to measure subjective career success: A mixed-methods study. *Journal of Organizational Behavior*, **37**, 128 – 153. doi: 10.1002/job.204.
- Smidt, W., Kammermeyer, G., Roux, S., Theisen, C. & Weber, C. 2017. Career success of preschool teachers in Germany – the significance of the Big Five personality traits, locus of control, and occupational self-efficacy. *Early Child Development and Care*, doi: 10.1080/03004430.2017.1314275.
- Weissenburger, J.W., Fine, M.J. & Poggio, J.P., 1982. The relationship of selected consultant/teacher characteristics to consultation outcomes. *Journal of school psychology*, **20**(4), 263 – 270

**Acknowledgments.** This work was supported by the Bulgarian Ministry of Education and Science under the National Research Programme “Young scientists and postdoctoral students” approved by DCM # 577 / 17.08.2018.

### **Contribution**

**Sezgin Bekir** – Introduction, Theoretical background, Data processing and graphics, Results & Discussion, Conclusions, References

**Ergyul Tair** – Abstract, Theoretical background, Methodology, Results & Discussion, Conclusions

### **REFERENCES**

- Bekir, S. 2019. *Ego sastoyaniya i zhiteyski positsii v profesionalnata realizatsia na lichnostta. Disertatsionen trud-Unpublished doctoral dissertation.* Sofia, Institut za izsledvane na naselenieto i choveka, BAN [In Bulgarian].
- Brecard, F. & Hawkes, L. 2015. *Golyama kniga za transaktsionniya analiz.* Sofia, ARS [In Bulgarian].
- Dilova, M., Papazova, E. & Koralov, M. 2017. Balgarska standartizatsiya na skalata za sebeotsenka na Moris Rosenberg. *Psychological Thought*, **10**(1), 124 – 137 doi:10.5964/psyc.v10i1.211 [In Bulgarian].
- Ilieva, S. 1998. *Privarzanost kam organizatsiyata. Psihologicheski analiz.* Sofia, Albatros [In Bulgarian].
- Karabelyova, S. 2015. *Izbor na kariera. Mezhdukulturni i vatrekulturni sravneniya.* Sofia, Klasika i stil [In Bulgarian].
- Tair, E. 2020. *Lichnost i trudovo povedenie.* Sofia, Izdatelstvo na BAN “Prof. Marin Drinov” [In Bulgarian].
- Abele, A.E., 2011. Prädiktoren des Berufserfolgs von Lehrkräften. Befunde der Langzeitstudie MATHE. *Zeitschrift für Pädagogik*, **57**(5), 674 – 694.
- Baldwin, B. R., Carney, K., Duvall, D., Goldin, A. & Morris, T. 1986. Ego State Dominance and Occupational Role Selection. *Transactional Analysis Journal*, **16**(1), 50 – 56
- Bekir, S. & Tair, E. 2019. The role of the ego states for subjective career success ISSN 0205-0617 (Print) ISSN 2367-9174 (Online).
- Berne, E., 1957. Ego States in Psychotherapy, *American journal of psychotherapy*, **11**(2), 293 – 309.
- Conley, S., Bas-Isaac, E. & Brandon, J. 1998. What matters to whom: predictors of teacher satisfaction in a career development plan. *Journal of Personnel Evaluation in Education*, **11**, 299 – 322.
- Dolliver, R. & Mixon, R. 1977. Classifying occupations with ego states. *Transactional Analysis Journal*, **7**(2), 170 – 175.

- Gubler, M., Eggenhofer-Rehart, P., Andresen, M., Mandel, D., Mayrhofer, W., Lehmann, P., Schleicher, N.E. & Schramm, F. 2019. Are teachers 'same same but different'? – The meaning of career success across occupations, *Teacher Development*, doi:10.1080/13664530.2019.1691643.
- Harter, S. 2015. Self-Development in Childhood and Adolescence. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition, **21**, 492 – 497. doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.23019-5.
- Hay, J., 1996. *Transactional analysis for trainers*. Hertford: Sherwood Publishing
- Heslin, P., 2005. Conceptualizing and evaluating career success. *Journal of Organizational Behavior*, **26**, 113 – 136.
- Judge, T. A., Heller, D. & Mount, M. K. 2002. Five-factor model of personality and job satisfaction: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, **87**, 530 – 541.
- Judge, T.A. & Kammeyer-Mueller, J.D., 2007. *Personality and Career Success*. In: M. Peiperl & H. Gunz (Eds.), *Handbook of Career Studies*, (pp. 59 – 78). Thousand Oaks, CA: Sage
- Piriaei, M. & Goodarzi, K. 2019. Prediction of the job performance of teachers based on personality traits, self-esteem and anger. *Journal of Advanced Pharmacy Education & Research*, **9**(2), 47 – 57.
- Rosenberg, M., Schooler, C., Schoenbach, C. & Rosenberg, F. 1995. Global Self-Esteem and Specific Self-Esteem: Different Concepts, Different Outcomes. *American Sociological Review*, **60**(1), 141 – 156.
- Rusbadrol, N.B., Mahmud, N. & Mohd Arif, L.S. 2015. Association between Personality Traits and Job Performance among Secondary School Teachers. *International Academic Research Journal of Social Science*, **1**(2), 1 – 6.
- Shockley, K.M., Ureksoy, H., Rodopman, O.B., Poteat, L.F. & Dullaghan, T.R., 2015. Development of a new scale to measure subjective career success: A mixed-methods study. *Journal of Organizational Behavior*, **37**, 128–153. doi: 10.1002/job.204.
- Smidt, W., Kammermeyer, G., Roux, S., Theisen, C. & Weber, C. 2017. Career success of preschool teachers in Germany – the significance of the Big Five personality traits, locus of control, and occupational self-efficacy. *Early Child Development and Care*, doi: 10.1080/03004430.2017.1314275.
- Weissenburger, J.W., Fine, M.J. & Poggio, J.P., 1982. The relationship of selected consultant/teacher characteristics to consultation outcomes. *Journal of school psychology*, **20**(4), 263 – 270

## **PERSONALITY DETERMINANTS OF TEACHERS SUBJECTIVE CAREER SUCCESS**

**Abstract.** The results of a study of ego states, self-esteem and life positions effects on teachers' subjective career success are presented. The sample includes 324 teachers between 24 and 65 years. The results obtained present preferences for the ego states Nurturing Parent and Adult, and for the life position „I am OK, you are OK“, which are manifested through characteristics such as affection, friendliness, analyticalness and devotion to others. The established average self-esteem level suggests for positive attitude towards oneself and career satisfaction. The ego states Natural Child, Caring Parent, Adapted Child, the self-esteem and the life positions „I am OK, you are OK“ and „I am not OK, you are not OK“ have significant effects on subjective career success. Personal characteristics such as empathy, concern for others and the promotion of development lead to a sense of subjective career success. The results are applicable for the implementation of teacher competency improvement programs, which will not only increase their sense of career success, but will also have a positive effect on the quality of the educational process.

*Keywords:* personality; transactional analysis; self-esteem; career success

✉ **Dr. Sezgin Bekir**

Web of Science ResearcherID: AAJ-7078-2020

Institute for Population and Human Studies

Bulgarian Academy of Sciences

Acad. Georgi Bonchev St., Bl. 6, Fl. 5/6

1113 Sofia, Bulgaria

E-mail: sezgin1974@abv.bg.

✉ **Prof. Dr. Ergyul Tair**

ORCID iD: 0000-0003-2546-463X

Institute for Population and Human Studies

Bulgarian Academy of Sciences

Acad. Georgi Bonchev St., Bl. 6, Fl. 5/6

1113 Sofia, Bulgaria

E-mail: ergyul\_tair@yahoo.com.